

МАКАРЧУК

УДК 631.164/.165:637:633/.635

Оксана Григорівна
Oksmakarchuk@mail.ru

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку, аналізу та аудиту, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна, Київ

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ТРЕНДІВ СПОЖИВАННЯ ПРОДОВОЛЬСТВА

ANALYTICAL VALUE OF THE CONSUMPTION FOOD TRENDS

Стаття присвячена оцінці трендів споживання продовольства для покриття продовольчих потреб, енергетичних та покращення умов довкілля в світі, а також визначенню глобальних викликів для України. В статті проаналізовано основні чинники загрози продовольчої безпеки: зменшення виробництва сільськогосподарської продукції, волатильність цін, торговельні перешкоди та підвищення цін на енергію.

Стаття посвячена оценке трендов потребления продовольствия для покрытия продовольственных нужд, энергетических и улучшения условий окружающей среды в мире, а также определению глобальных вызовов для Украины. В статье проанализированы основные факторы угрозы продовольственной безопасности: уменьшение производства сельскохозяйственной продукции, волатильность цен, торговые препятствия и повышения цен на энергию.

In the article is estimated food consumption trends to meet food needs, energy and improve environmental conditions in the world, as well as the definition of global challenges for Ukraine. In this paper is analyzed the main factors of threat to food security: reducing agricultural production, price volatility, trade barriers and rising energy prices.

Ключові слова: сільське господарство, продовольство, оцінка, споживання, невизначеність

Ключевые слова: сельское хозяйство, продовольствие, оценка, потребления, неопределенность

Key words: agriculture, food, estimation, consumption, uncertainty

ВСТУП

Україна має великий потенціал виробництва продукції сільського господарства, мисливства та лісового господарства. У 2012 р. валовий внутрішній продукт за даного сектору за класифікацією Державної служби статистики України становив 113245 млн. грн., частка якого у валовому виробництві продукції країни становила 7,8 відсотків [3]. Продовольче забезпечення для будь-якої країни є головним пріоритетом, оскільки із нею пов'язана, в першу чергу, соціальна захищеність населення. У той же час на сьогодні спостерігається диверсифікація аграрної продукції для часткового покриття енергетичних потреб, покращенні довкілля. Така ситуація відкриває нові можливості країни відносно покриття потреб у нових продуктах з огляду не тільки постачання ресурсів, але й продуктів її переробки.

Дослідженню проблеми продовольчої безпеки присвячено багато учених, зокрема, Гойчук О.І., Калінчик М.В., Саблук П.Т., Савчук В.К., Трегобчук В.М., Шпичак О.М. та інші. Вивченню та вирішенню продовольчого забезпечення займається багато міжнародних економічних організацій таких як: Продовольча сільськогосподарська організація ООН (ФАО), Міжнародний інститут продовольчої

політики, Світова Продовольча програма (СПП), Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку (МФСР), Міжнародний комітет по зерну (МКЗ), Комітет продовольчої допомоги (КПД) та інші.

Однак, науковці та міжнародні організації, які займаються проблемою продовольчого забезпечення населення не можуть запропонувати напрями її вирішення через незбалансованість щорічного зростання населення планети та зменшення величини сільськогосподарських угідь. Тому все більшого розвитку набуває застосування інноваційних технологій у сільському господарстві, що сприяє поступовому переходу від традиційного виробництва продуктів харчування до біотехнологічного, який передбачає широке використання відновлюваних біоресурсів для виробництва продукції та енергії [1].

МЕТА РОБОТИ

Оцінити тренди споживання продовольства для покриття продовольчих потреб, енергетичних та покращення умов довкілля в світі, а також визначити глобальні виклики для України. Визначити основні причини загрози продовольчої безпеки.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці вітчизняних та зарубіжних

учених з досліджуваної проблеми, періодичних видань, статистичні дані Державного комітету статистики України, Міністерства аграрної політики України, Міністерства сільського господарства США, Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО), результати особистих спостережень автора.

Для реалізації поставлених завдань використовувався системний підхід і комплекс методів економічних досліджень, зокрема абстрактно-логічний, аналітичний, причинно-наслідкових зв'язків.

РЕЗУЛЬТАТИ

Світове сільське господарство в останні десятиліття характеризується зростанням виробництва в розвинених країнах і стагнацією - в країнах, що розвиваються. Політичні реформи і економічне зростання у світі змінило попит і пропозицію, трансформуючи сільське господарство в більш ринковий сектор із залученням великих інвестиційних вкладень.

Світове виробництво сільськогосподарської продукції на наступні десятиліття за прогнозами ФАО зростатиме в середньому на 1,5% щорічно, порівняно з 2,1% в попередніх [4]. Таке повільне зростання очікується для виробництва всіх сільськогосподарських культур і продукції тваринництва через тенденції, що проявляються у зростанні витрат, обмеженні ресурсів та підвищенні негативного впливу на навколишнє середовище.

Споживання продовольства зростатиме і надалі в країнах, що розвиваються, хоча і низькими темпами. Це спричинене впливом таких чинників як зростання населення, їх доходів, процеси урбанізації та зміни в режимі харчування. За прогнозами ФАО, споживання на душу населення особливо збільшуватимуться швидкими темпами в Східній Європі, Центральній Азії та Латинській Америці. Так, на сьогодні частка витрат на продовольство в бюджеті домогосподарств багатьох країн, що розвиваються становить 20-50% або навіть і більше [4].

Зменшення виробництва, волатильність цін і торгівельні перешкоди залишаються основними причинами загрози продовольчої безпеки в світі. У той же час підвищення цін на енергію додає ще один вагомий чинник макроекономічної невизначеності впливу на витрати виробництва продукції.

Загальний вплив вище перерахованих макроекономічних чинників, що діють в умовах невизначеності та врожайності сільськогосподарської продукції можуть знизитись відповідно чи від змін макроекономічних умов, чи врожайності сільськогосподарських культур (табл. 1).

Виробництво і споживання сільськогосподарських культур, що представлені в табл.1, знаходяться під впливом невизначеності – урожайності. Це більше стосується виробництва, а ніж споживання, оскільки при цьому велику роль відіграють перехідні залишки. Об'єми світової торгівлі даних культур ще більше невизначені, проте ступінь макроекономічної невизначеності акумулюється у світових ринкових цінах [4].

Таблиця 1

Щорічний коефіцієнт варіації окремих базових змінних за умов макроекономічної невизначеності та врожайності сільськогосподарських культур, % [джерело: статистичні дані Продовольчої сільськогосподарської організації ООН]

Продукція	Світове виробництво			Світове споживання			Світова торгівля			Світові ринкові ціни		
	Макроек. та врожайність	Макроек. чинники	Врожайність	Макроек. та врожайність	Макроек. чинники	Врожайність	Макроек. та врожайність	Макроек. чинники	Врожайність	Макроек. та врожайність	Макроек. чинники	Врожайність
Пшениця	2,5	0,3	2,5	0,9	0,2	0,9	4,4	0,9	4,3	12,9	6,7	10,5
Фуражне зерно	2,4	0,3	2,3	1	0,2	1	5	2,1	4,5	13,4	7,5	10,7
Олійні культури	2,8	0,8	2,7	1,8	0,8	1,6	4	1,5	3,8	15,6	8,3	13,4
Рис	1,5	0,5	1,4	1,1	0,5	1	3,8	1,2	3,5	11,3	4,4	10,1
Яловичина	0,5	0,4	0,2	0,5	0,4	0,2	3,3	3	1,2	11	11	3
Свинина	0,5	0,4	0,3	0,5	0,4	0,3	2,1	1,3	1,6	9	8	5
Птиця	0,8	0,5	0,6	0,8	0,5	0,6	3,1	2,9	1,2	7,7	6,5	4,1
Сир	0,6	0,5	0,1	0,6	0,5	0,1	2,5	2,2	0,9	6,3	5,5	2,8
Сухе незбиране молоко	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	0,3	0,8	0,5	0,6	5,2	4,5	2,6
Мука	1,6	0,7	1,5	1,4	0,6	1,3	1,4	0,8	1,1	11,4	8	7,8
Рослинна олія	0,9	0,3	0,8	0,7	0,3	0,6	0,6	0,5	0,2	6,9	5,7	3,8
Етанол	3,4	2,9	1,4	3,4	2,9	1,4	18,4	13,6	10,3	12,7	12,3	2,3
Біодизель	3	2,7	0,9	3	2,7	0,9	19,7	18,2	6,4	10,3	9,4	4,3

За результатами проведеного аналізу ФАО, ринок м'яса яловичини, свинини і птиці менше піддається впливу. Для цих продуктів, вплив макроекономічної

невизначеності є відносним або більшим, порівняно із чинником врожайності [4].

Виробництво та використання біопального потенційно більше реагує на макроекономічну невизначеність (валовий внутрішній продукт і ціна на нафту), що передається від попиту на ринку.

Одним із напрямків споживання сільськогосподарської продукції є спрямування її для виробництва біоенергії: біодизель, біоетанол, біогаз.

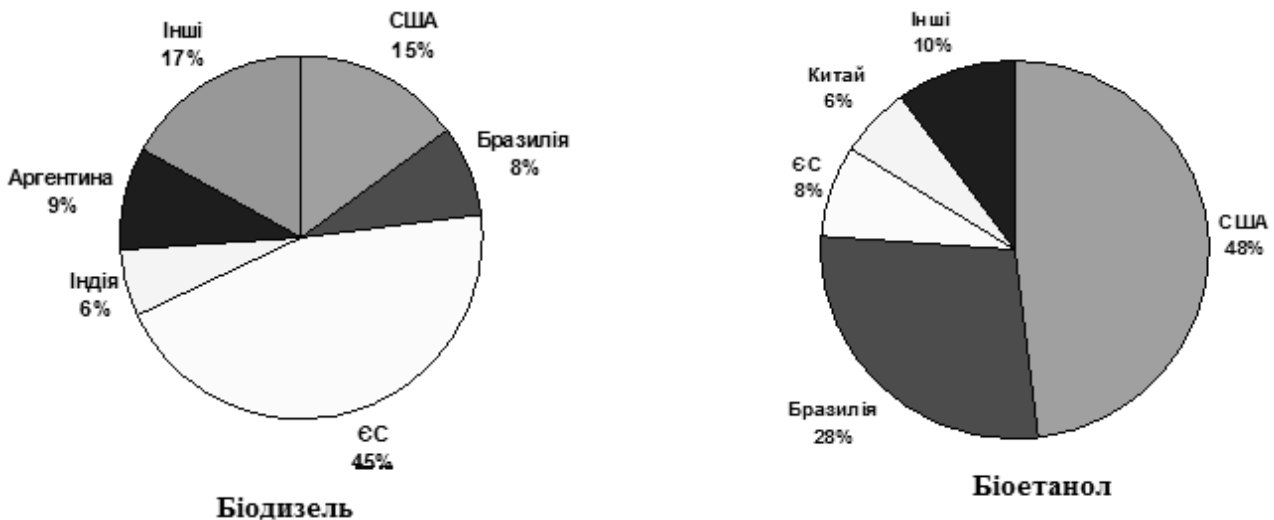
Дослідження Національної академії наук США у 2011 р. оцінило, що починаючи з 2007 р. ціни на сільськогосподарську продукцію у світі підвищились на 20-40% через нарощування потужностей виробництва біопального в США [5].

Зростання виробництва біоетанолу у світі очікується досягне рівня 70% та становитиме 168 млрд. л до 2022 року. Виробництво біодизелю теж збільшуватиметься щорічно на 4,5% та досягне 41 млрд. л у 2022 році. При цьому прогнозується, що 28% від загального світового виробництва цукрової тростини використовуватиметься для виробництва біоетанолу, 12% - зернових культур та 15% - рослинної олії для виробництва біодизелю (рис. 2).

Основним виробником і споживачем біодизелю є ЄС (45%). Загальна кількість біодизелю в країнах, що розвиваються досягне 14 млрд. л у 2022 році. Однак, стимулювання його споживання в усіх країнах світу відбувається за підтримки політики урядів країн, а ніж його комерційним перевагам (рис. 2).

Так, в США основним законодавчим актом, яким стимулюється виробництво біоетанолу є Стандарт відновлюваного пального 2 (англ. Renewable Fuel Standard 2 (RFS2)), в той час як у ЄС – Директива розвитку відновлюваних джерел енергії (The Renewable Energy Directive (RED)).

У США загальна кількість запланованого біопального за RFS2 стандартом очікується бути досягнутою за рахунок використання 40% загального виробництва кукурудзи в країні для переробки на біоетанол. У той же час у Бразилії, як другого за розміром виробника біоетанолу після США у світі – 28%, зростання виробництва біоетанолу пов'язують із внутрішнім попитом зростаючої кількості автомобілів з гнучкими паливними системами і його експортом до США.

Рис. 1. Прогноз виробництва біодизелю та біоетанолу у 2022 р. в світі [джерело: Статистичні дані Продовольчої сільськогосподарської організації ООН]

Отже, попит на сільськогосподарську продукцію для виробництва біопального залишатиметься, що в свою чергу втримуватиме її ціни на високому рівні. Разом з тим зростатиме і соціальна напруженість в багатьох країнах світу, оскільки за оцінками ФАО близько 44 млн. чоловік знаходяться за межею бідності саме через «небезпечний» рівень продовольчих цін. Ця кількість у майбутньому може збільшитись на 10 млн. чоловік, якщо рівень цін на продукти харчування зросте на 10 відсотків [4].

В таких умовах Україні необхідно розвивати агропромислове виробництво, створюючи привабливі умови інвестування галузі. Важливим залишається, щоб менеджмент виробництва орієнтувався на збалансованість вирощування сільськогосподарських культур, які забезпечуючи різновекторні потреби

суспільства, враховували також необхідну підтримку на належному рівні природної родючості ґрунтів [2].

ВИСНОВКИ

Оцінка трендів споживання продовольства показала різновекторність його спрямування, зокрема, для виробництва біоенергетики, покращення умов довкілля. У той же час зростання населення, виснаження родючості земель, обмежена забезпеченість водними ресурсами ставить під загрозу продовольчу безпеку. На сьогодні такі тенденції проявляються у зростанні цін на сільськогосподарську продукцію і відповідно відображаються у кінцевому споживанні населенням.

Отже, зважаючи на багатовекторність сільськогосподарського виробництва, необхідно, в першу чергу, забезпечити населення продовольством по доступній ціні і якості, особливо на теперішній

час, коли світовий ринок продовольства відзначається нестабільністю та не гарантує безпечного його постачання.

Література

1. Макарчук О.Г. Біоекономіка як фактор продовольчої безпеки країни / О.Г. Макарчук // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2012. – Вип.177 – Частина 1. – С. 289-294.

2. Макарчук О.Г. Продовольча та економічна безпека України / О.Г. Макарчук // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2011. – Вип. 168. – Частина 1. – С. 242–247.

3. Статистичні дані Державного комітету статистики [Електронний ресурс] / Режим доступу до даних: <http://www.ukstat.gov.ua>.

4. Статистичні дані Продовольчої сільськогосподарської організації ООН [Електронний ресурс] / Режим доступу до даних: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/agriculture-and-food/oecd-fao-agricultural-outlook-2013_agr_outlook-2013-en#page21.

5. Ethanol: Another Chapter in Scamnation [Електронний ресурс] / Режим доступу до статті : <http://www.ritholtz.com/blog/2013/09/ethanol-another-chapter-in-scamnation/>.

КОНСУЛЬТАЦІЇ

Огляд актуальних нововведень податкового законодавства, що наберуть чинності до кінця 2014 р.

З 01 жовтня поточного року набирають чинності окремі пункти Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України" від 31 липня 2014 року №1621-VII, що вносить зміни до Податкового кодексу України (далі - ПКУ).

➤ **Податок на додану вартість: зміни щодо пільг оподаткування**

У розділ XX "Перехідні положення" у підрозділ 2 "Особливості справляння податку на додану вартість" у пункті 15¹ тимчасово до 31 грудня 2014 року (замість 01 жовтня 2014 року) включно подовжено дію пільги щодо звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з постачання на митній території України зернових культур товарних позицій 1001 - 1008 згідно з УКТ ЗЕД та технічних культур товарних позицій 1205 і 1206 00 згідно з УКТ ЗЕД, крім першого постачання таких зернових та технічних культур сільськогосподарськими підприємствами - виробниками та підприємствами, які безпосередньо придбали такі зернові та технічні культури у сільськогосподарських підприємств - виробників, а також крім постачання таких зернових та технічних культур Аграрним фондом у разі їх придбання з податком на додану вартість.

В абзаці другому пункту 15¹, слова "на землях сільськогосподарського призначення, які перебувають у їх власності або постійному користуванні на дату такого експорту" замінено словами "на землях сільськогосподарського призначення, які перебувають у їх власності та/або

постійному користуванні, та/або на орендованих землях, зареєстрованих належним чином відповідно до встановленого законом порядку, на дату такого експорту", що за своєю сутністю поширює коло експортерів на яких буде розповсюджуватись вищезазначена пільга.

З 01 жовтня скасовується пільга з оподаткування податком на додану вартість деревини товарних позицій 4401, 4403, 4404 згідно з УКТ ЗЕД (крім брикетів та гранул товарної підкатегорії УКТ ЗЕД 4401 30 90 00).

Примітка. Раніше (з 03.08.14р.) було скасовано тимчасову пільгу щодо звільнення від оподаткування, що була встановлена строком на 10 років, починаючи з 1 січня 2011 року, а саме, прибутку суб'єкта господарської діяльності, отриманого від надання готельних послуг (група 55 КВЕД ДК 009:2005) у готелях категорій "п'ять зірок", "чотири зірки" і "три зірки", у тому числі новозбудованих чи реконструйованих або в яких проведено капітальний ремонт чи реставрація існуючих будівель і споруд (за умови, що дохід від реалізації послуг з розміщення шляхом надання номера для тимчасового проживання складає не менше 50 відсотків сукупного доходу такого суб'єкта господарської діяльності за відповідний податковий (звітний) період, у якому застосовується пільга) та прибутку, отриманого від основної діяльності підприємств галузі електроенергетики (клас 40.11 група 40 КВЕД ДК 009:2005), які виробляють електричну енергію виключно з відновлювальних джерел енергії.

(продовження на стор. 21)